O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

I.M.Tuxtasinov

2022-yil "30" 06

TILSHUNOSLIK NAZARYASI VA TAHLIL METODLARI FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 – San'at va gumanitar fanlar

Ta'lim sohasi: 230 000 – Tillar

Ta'lim yo'nalishi: 60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili)

Fan/modul kodi TNTM2504	O‘quv yili 2024-2025	Semestr 5	ECTS-Kreditlar 4
Fan/modul turi Tanlov	Ta’lim tili O‘zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlar (soat)	Mustaqil ta’lim soatlari	Jami yuklama (soat)
1	Tilshunoslik nazaryasi va tahlil metodlari	54	66	120

2

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – tilshunoslik fani, uning bo‘limlari, o‘rganish obyekti, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma’lumot berish, talabalarni tilshunoslik fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo‘llay olish malakasini shakllantirish kabi vazifalarni hal etishni taqozo qiladi.

Fanning vazifasi – til va jamiyat, til tizimi va tuzilishi, uning sathlari, birliklari va ularning namoyon bo‘lish qonuniyatlari, tilshunoslik fanining boshqa fanlar bilan aloqasi, dunyo tillarining klassifikatsiyasi haqida nazariy bilimlar berishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Tilshunoslikning fan sistemasida tutgan o‘rni;
2-mavzu. Tilshunoslikning zamonaviy yo‘nalishlari;
3-mavzu. Til – asosiy aloqa vositasi. Verbal va noverbal muloqot;
4-mavzu. Til va tafakkur munosabati. Psixolingvistika;
5-mavzu. V. fon Gumboldt va lingvomadaniyatshunoslik. Sotsiolingvistika;
6-mavzu. Tilning kelib chiqishi haqidagi farazlar. Kishilik jamiyati va til haqidagi nazariyalar;
7-mavzu. Fonetika va fonologiya;
8-mavzu. Leksikologiya;
9-mavzu. Grammatika;
10-mavzu. Semiotika. Tilda “sistema” va “struktura” tushunchalari;
11-mavzu. Lingvistik tadqiqot metodlari;
12-mavzu. Distributiv tahlil metodi;
13-mavzu. Bevosita ishtirokchilarga ajratish metodi;
14-mavzu. Transformatsion tahlil metodi;
15-mavzu. Oppozitsiya metodi;
16-mavzu. Komponent tahlil metodi;
17-mavzu. Stilistik tahlil metodi.

III. Seminar mashg‘ulotlari bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar:

Seminar mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1-mavzu. Nazariy va amaliy tilshunoslik muammolarini o‘rganish;
2-mavzu. Tilshunoslikni zamonaviy yo‘nalishlari;
3-mavzu. Verbal va noverbal muloqot vositalarini farqlash. Til va nutq munosabati;
4-mavzu. Psixolingvistika muammolari;
5-mavzu. Tilning kelib chiqishi tarixi va gipotezalari;
6-mavzu. Semiotika fani vazifasini o‘rganish;
7-mavzu. Fonologik, morfemik, leksik, morfologik, sintaktik sath va birliklarni tahlil qilish;
8-mavzu. So‘z yasalishi bo‘yicha matndan misollar topish. Gap turlarini tahlil qilish;
9-mavzu. Tilshunoslik tarixi bosqichlari;
10-mavzu. Yozuvning rivojlanish bosqichlari;
11-mavzu. Semiotika. Tilda “sistema” va “struktura” tushunchalari;
12-mavzu. Lingvistik tadqiqot metodlari;
13-mavzu. Distributiv tahlil metodi;
14-mavzu. Bevosita ishtirokchilarga ajratish metodi;
15-mavzu. Transformatsion tahlil metodi;
16-mavzu. Oppozitsiya metodi;
17-mavzu. Komponent tahlil metodi.

Seminar mashg‘ulotlarda amaliy materiallardan izohlashni talab qiladigan muammoli masalalar muhokama qilinadi va bahslar yuritiladi, shuningdek, olimlarning fikrlari tanqidiy ko‘z bilan muhokama qilinadi. Bunda kursning nazariy materialini o‘zlashtirilganligini tekshirish va olgan bilimlarini amaliyotda ishlata bilishni o‘rgatish; sintaktik birliklarni modellashtirish tamoyillarini va ulardan foydalana olishni o‘rgatish; bakalavr talabalarini kursning ma’ruza qismidagi ma’lum bir mavzulari bo‘yicha prezentatsiyalar tayyorlashni o‘rgatish kabi masalalarga katta e’tibor qaratiladi.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1-mavzu. Til aloqalari: bilingvizm va diglossiya;
2-mavzu. Til aloqalari: interferensiya;
3-mavzu. Ingliz tili va Hind-Evropa oilasi;
4-mavzu. Lingvistik tadqiqot metodlari;
5-mavzu. Tilshunoslikda zamonaviy yo‘nalishlar;
6-mavzu. Grammatikadagi tarixiy o‘zgarishlar (ingliz, nemis, ispan, fransuz, rus tillari);
7-mavzu. Fonologik, morfemik, leksik, morfologik, sintaktik sath va birliklarni

	tahlil qilish; **8-mavzu.** So'z yasalishi bo'yicha matndan misollar topish. Gap turlarini tahlil qilish; **9-mavzu.** Tilshunoslik tarixi bosqichlari; **10-mavzu.** Yozuvning rivojlanish bosqichlari; **11-mavzu.** Semiotika. Tilda "sistema" va "struktura" tushunchalari; **12-mavzu.** Lingvistik tadqiqot metodlari; **13-mavzu.** Distributiv tahlil metodi; **14-mavzu.** Bevosita ishtirokchilarga ajratish metodi; **15-mavzu.** Transformatsion tahlil metodi; **16-mavzu.** Oppozitsiya metodi; **17-mavzu.** Komponent tahlil metodi; **15-mavzu.** O'rta asrlar adabiyoti; **16-mavzu.** Uyg'onish davri adabiyoti;
3	**V.Ta'lim natijalari/ Kasbiy kompetensiyalar** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • tilshunoslikka doir asosiy tushunchalarni o'zlashtirish, tahlil metodlari, til va jamiyat, til tizimi va tuzilishi, uning sathlari, birliklari va ularning namoyon bo'lish qonuniyatlari to'g'risida tasavvur va bilimga ega bo'lishi; • tilshunoslik fanining asosiy tamoyillari va tahlil metodlarini bilishi, tilshunoslik nazariyasi kursi doirasida mustaqil fikrlay olish va ularni amalda qo'llay olish ko'nikmalariga ega bo'lishi; • olingan bilim va ko'nikmalarni to'g'ri shakllantirish va tatbiq etish malakasiga ega bo'lishi kerak.
4	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • seminarlar (breynstorming metodi, tezkor savol-javoblar); • o'yinli o'qitish texnologiyasi; • interfaol keys-stadilar; • kichik guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'gri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

6	**Asosiy adabiyotlar:** 1. William B. McGregor. Linguistics. An introduction. – New York, Bloomsbury Academic Press, 2015. 430 p. 2. Keith Allan. The Oxford Handbook of the History of Linguistics, Oxford University Press London, 2013. 3. Ирискулов М.Т. Тилшуносликка кириш. – Т., 2008. 4. Xolmanova Z., Tilshunoslik nazariyasi. – T.,2020 5. Yo'ldoshev I., Muhamedova S., Sharipova O'., Madjidova R. Tilshunoslik asoslari. – T., 2007/2013 **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. Mark Twain, "A True Story," The Writings of Mark Twain, vol. 19 (London and New York: Harper & Brothers Publishers, 1903):265. 2. Charlotte Brontë Jane Eyre (1847; Rutland: J.M.Dent & Sons Ltd, 1991): 126. 3. Virginia Woolf, Mrs Dalloway (1925; New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1990):3–5; my emphases. 4. Aristotle, The Poetics, trans. Hamilton Fyfe and W.Rhys Roberts (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991): chapter 6. **Axborot manbalari:** 1. http: //www.rsl.ru 2. http: //www.msu.ru 3. http: //www.nlr.ru 4. http: //el.tfi.uz/pdf/enmcoq22_uzk.pdf. 5. http://www.ziyonet.uz 6. http://www.lib.ru 7. http://www.philology.ru 8. http://www.litcatalogal.ru
7	**Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2022-yil "30" 06 dagi "11"-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.**
8	**Fan/modul uchun mas'ullar:** M.M. Oblokulova - SamDChTI "Ingliz filologiyasi" kafedrasi mudiri, dots. N.I. Aminova - SamDChTI "Ingliz filologiyasi" kafedrasi katta o'qituvchisi
9	**Taqrizchilar** *R. D. Samandarov* – SamISI, "Tillar" kafedrasi dotsenti *A. A. Shermatov* – SamDChTI, "Ingliz tili nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi mudiri, dotsent